

ทุนทางสังคมกับการจัดการเครือข่ายคนชายขอบ: เครือข่ายรักษป่าและ
สิ่งแวดล้อม คอยยาว-คอยพาม่น ภูชี้ฟ้า

Network Governance on the Basis Social Capital of Marginal People: The Network Protect the Forest and Environment Doi Yao-Doi Phamon Phu Chifa

อดิศร ภูสาระ^{1*}

Adisorn Pusara^{1*}

Received: October 21, 2021; Revised: April 13, 2022; Accepted: April 18, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการจัดการใช้ทุนทางสังคมของคนชายขอบในการจัดการเครือข่าย
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ กรรมการเครือข่ายจำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์
การวิเคราะห์ข้อมูลแบบจำแนกข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า มังถูกผลักดันให้เป็นคนชายขอบด้วย ทัศนคติทางเชื้อชาติ
การเป็นผู้ทำลายป่าไม้ การเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ และการเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทุนทางสังคมของมัง
คือ อัตลักษณ์ การปลูกฝังอุดมการณ์ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ประวัติศาสตร์การต่อสู้ร่วมกัน การนับถือ
ตระกูลแซ่และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้ การจัดการเครือข่ายประกอบด้วย 1) การก่อตัวของ
เครือข่ายจากความสัมพันธ์ตระกูลแซ่ 2) การจัดระบบเครือข่ายตามแนวราบเน้นความเสมอภาคเท่าเทียมกัน
3) การจัดระบบการติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ และสื่อสังคมออนไลน์ 4) การสร้างกิจกรรมของเครือข่าย
ด้วยสันติวิธีเชิงรุกเพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคม 5) การจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันโดยส่งผ่านข้อมูลออนไลน์
ร่วมกันวิเคราะห์ สร้างองค์ความรู้ 6) การธำรงรักษาเครือข่ายโดยการใช้อัตลักษณ์มัง ความเป็นเครือญาติ
ที่ต้องช่วยเหลือกัน ปัญหาของเครือข่ายคือ การขาดแคลนทุนทรัพย์ ความรู้ทางวิชาการ และการดำเนินงาน
ของภาครัฐที่ไม่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาในพื้นที่

คำสำคัญ : ทุนทางสังคม; เครือข่าย; คนชายขอบ

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

* Corresponding Author, Tel. 08 9920 5547, E - mail: sorn1@hotmail.com

Abstract

This research purpose to study managed method for using social capital of marginal people to governance network. Key informants were 15 of network committees, the research instruments were interviewed forms and the typological analysis was used. The result revealed that Hmong was discouraged to be marginal people because racial bias, forest destroyers, collaboration with Communist Party and narcotics relevant. Hmong's social capital were identity, cultivated an ideology of equality, joint battle history, family chain and resource utilization in the forest area. Network governance consisted of 1) network's formation from clan relationship 2) horizontal network system governed indeed equality 3) communication system governed with telephone and social media 4) created an event of network with proactive pacifism for shaped social space 5) collaboration learning process arrangement by online information transfer, joint analysis and created knowledge and 6) network maintain with Hmong identity and be kinship to help each other. Network problems were lack of capital, academic knowledge and the operation of government sector was not conducive to problem solving in the area.

Keywords: Social Capital; Network Governance; Marginal People

บทนำ

การจัดการสาธารณะแนวใหม่ใช้หลักการแนวพลเมืองประชาธิปไตยโดยเพิ่มบทบาทพลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับวิถีความเป็นอยู่ของคนอันเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่พบในพื้นที่ เนื่องจากผู้แทนที่ประชาชนเลือกตั้งเข้าไปทำงานมักจะมุ่งเน้นถึงการกำหนดนโยบายในระดับมหภาคหรือการดำเนินการตามวาระที่ตนเองให้ความสนใจ อีกทั้งอาจเกรงส่งผลกระทบต่อความมั่นคงหรือดำเนินนโยบายที่ขัดกับความคิดหรือความมุ่งหมายของประชาชนส่วนใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อคะแนนเสียงสำหรับรูปแบบของการจัดการสาธารณะโดยประชาชนใช้วิธีการแบบเครือข่ายที่เน้นถึงความเท่าเทียมกันของสมาชิกมีความยืดหยุ่นสามารถประสานงานการใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาสาธารณะได้อย่างทันท่วงที ทุกฝ่ายพึงพอใจกับผลประโยชน์ที่ได้รับร่วมกัน แนวคิดการบริหารสาธารณะแนวใหม่เป็นของ (ปกรณ, 2562) ประกอบด้วย แนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย (Democratic Citizenship) ตัวแบบชุมชนและประชาสังคม (Model of Community and Civil Society) โดยแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยจะปรากฏในตัวบทกฎหมายที่กล่าวถึงและบัญญัติให้ประชาชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามามีบทบาทในความเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะและสร้างภาครัฐที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ส่วนตัวแบบชุมชนและประชาธิปไตยเป็นรากฐานแนวคิดการบริหารสาธารณะแนวใหม่ซึ่งเปรียบเสมือนการใช้กลไกการร่วมมือกันของชุมชนและประชาสังคมในการแก้ไขปัญหาสาธารณะร่วมกันได้สรุปสิ่งที่ได้จากตัวแบบชุมชนและประชาสังคมเป็นชุมชนที่มีเครือข่ายพลเมืองที่เข้มแข็ง นักรัฐประศาสนศาสตร์สามารถใช้เครือข่ายเหล่านั้น ในการสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น รวมทั้งการสร้างชุมชนและทุนสังคม (Social Capital) โดยกระตุ้นให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ (ปกรณ, 2562) ในขณะที่ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (เสกสรรค์, 2557) กล่าวถึงความหมายของการเมืองภาคประชาชนคือ การมีส่วนร่วมของพลเมือง ครอบคลุมถึงการเคลื่อนไหวของสาธารณชนในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะและการเคลื่อนไหวของประชาชนเฉพาะกลุ่มเพื่อแสดงสิทธิในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองหรือเพื่อยับยั้งการกระทำของรัฐที่มีส่วนกระทบถึงผลประโยชน์ของพวกเขา

คนชายขอบเป็นกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ต่างจากคนกลุ่มใหญ่ ความแตกต่างของอัตลักษณ์ทำให้ไม่ได้รับการยอมรับจากคนกลุ่มใหญ่ รวมถึงการถูกเอาเปรียบ จำกัดการเข้าถึงทรัพยากรสาธารณะจนถึงการดูหมิ่น การดูถูกกลุ่มคนชายขอบเหล่านี้ แต่ความแตกต่างทางอัตลักษณ์ของคนกลุ่มใหญ่ คนชายขอบกลุ่มนี้สามารถดำรงชีวิตอยู่ภายใต้วิถีชีวิตของตนเองและถ่ายทอดให้ชนรุ่นหลังได้สืบสานดำรงอัตลักษณ์เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่รับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจได้ คนชายขอบ (Marginal People) ในทางภูมิศาสตร์ หมายถึง คนที่อยู่ชายขอบพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยไม่เคลื่อนย้ายจากถิ่นฐานเดิมและกลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายจากภูมิลำเนาเดิม ด้วยเหตุผลทางธรรมชาติ หรืออพยพเข้าเมืองด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและการเมือง ทำให้ผู้คนเหล่านั้นต้องไปตั้งรกรากถิ่นฐานใหม่ หรือมีวิถีชีวิตที่ต้องไปแก่งแย่งแข่งขัน การถูกกีดกันเอาเปรียบจากคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งอยู่ในดินแดนหรือเป็นเจ้าของเขตภูมิศาสตร์นั้นมาก่อน และการเคลื่อนย้ายภูมิลำเนาของผู้คนเหล่านั้นได้นำคำว่า “ชาติพันธุ์” เข้ามา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับมิติทางประวัติศาสตร์ สังคมและอัตลักษณ์ (Identity) ที่มักไม่ได้รับการยอมรับหรือเลือกปฏิบัติจากผู้คนในสังคมนั้นจนกลายเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (ชาคริต, 2561) คนชายขอบจึงเป็นกลุ่มน้อยทางสังคมถูกเลือกปฏิบัติ หรืออาจไม่ได้รับการยอมรับ ซึ่งธัชชนก สัตยวิจิตร (ธัชชนก, 2557) ได้กล่าวถึงกระบวนการกลายเป็นคนชายขอบคือ คนที่อยู่ห่างไกลทั้งในด้านภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ หรือวิถีชีวิต ที่คนกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อเข้าถึงทรัพยากร การถูกเอาเปรียบและกีดกันกับคนกลุ่มใหญ่ ที่อาศัยในดินแดนหรือเขตภูมิศาสตร์นั้นมาก่อน ส่วนทางสังคมวัฒนธรรมคนชายขอบย่อมกลายเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคมใหม่ วัฒนธรรมประจำกลุ่มจึงเป็นวัฒนธรรมย่อยที่ไม่ได้รับการยอมรับ หรือได้รับการเลือกปฏิบัติ จากผู้คนในกระแสหลักการเรียนรู้ การปรับตัว และการต่อสู้ดิ้นรนที่จะเอาชีวิตรอด หรือมีวิถีชีวิตอยู่ภายใต้สภาพดังกล่าวจึงเป็นสาระสำคัญของวิถีชีวิตประชาชนที่อาศัยในวัฒนธรรมชายขอบ ในงานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาถึงม้งอันเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ห่างไกล มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และถูกเลือกปฏิบัติจากคนกลุ่มใหญ่จนต้องต่อสู้เพื่อรักษาสิทธิของตนเอง

เครือข่ายรักษป่าและสิ่งแวดล้อมคอยยาว-คอยผาหม่น ภูชี้ฟ้า เกิดจากการรวมตัวของชุมชนม้งที่เคยเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ในพื้นที่คอยยาว คอยผาหม่น จังหวัดเชียงรายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 และออกมามอบตัวกับรัฐในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในปี พ.ศ. 2524 โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือ การกลับไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เดิมก่อนเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พื้นที่ดังกล่าวประกอบด้วย หมู่บ้านม้งผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยคอยยาว คอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น อำเภอเทิง และอำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย รัฐบาลสนับสนุนการตั้งถิ่นฐาน มีการสร้างเส้นทางคมนาคม การสร้างโรงเรียน และการส่งเสริมอาชีพให้ประชาชน ทำให้ม้งผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยเลิกปลูกฝิ่น เปลี่ยนเป็นการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น กะหล่ำปลี หอมตัดดอก และกาแฟ รวมทั้งสร้างอาชีพใหม่คือ การประกอบกิจกรรมการค้าและบริการนักท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยว กะหล่ำปลี หอมตัดดอก และกาแฟ ภูชี้ฟ้า-ผาดัง และเริ่มพบปัญหาเมื่อเกิดนโยบาย จัดตั้งวนอุทยานภูชี้ฟ้า ภูชี้เดือนที่คอยยาว และวนอุทยานภูชี้ฟ้า ภูชี้เดือนที่คอยผาหม่น ประชาชนในพื้นที่ประสบปัญหาพื้นที่วนอุทยานทับซ้อนกับพื้นที่ทำกิน พื้นที่ไร่หมุนเวียนที่ถูกทิ้งร้าง รอคการฟื้นตัวของดินถูกยึดเป็นพื้นที่วนอุทยาน เมื่อรัฐมีนโยบายทวงคืนผืนป่าและนโยบายการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติภูชี้ฟ้า โดยรวมพื้นที่วนอุทยานทั้งสองแห่ง รวมทั้งขยายพื้นที่ครอบคลุมถึงพื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่ตั้งรีสอร์ท เส้นทางท่องเที่ยว ภูชี้ดาว ภูชี้เดือนที่ต้องเก็บค่าธรรมเนียมกับผู้ประกอบการการท่องเที่ยว และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติด้วยอัตราสูง กลุ่มผู้นำม้งผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยจึงรวมตัวกันจัดตั้งเครือข่ายรักษป่าและสิ่งแวดล้อมคอยยาว-คอยผาหม่น ภูชี้ฟ้า เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคม เกิดพลังในการเจรจาต่อรองกับภาครัฐ โดยใช้วิธีการจัดการบนพื้นฐานทุนทางสังคมของม้งที่ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ความเป็นชนเผ่า ความเป็นชนชายขอบ ทุนองค์กร ที่มีความเป็นมาแบบเดียวกัน เคยร่วมต่อสู้กับภาครัฐมาด้วยกัน ทุนปัญญาวัฒนธรรม จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การเคารพลำดับอาวุโส การให้เกียรติกัน และทุนทรัพยากรธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่ร่วมกันดูแลรักษา วัตถุประสงค์ของเครือข่ายเป็นการใช้ทุนทางสังคมเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองกับภาครัฐในการจัดการพื้นที่ป่าไม้และสิ่งแวดล้อม

ด้วยวิธีการที่ได้รับสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ รวมถึงการรับสิทธิการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อย่างยั่งยืน การจัดการเครือข่ายภาคประชาชน มีความแตกต่างกับการบริหารจัดการแบบดั้งเดิม ที่เน้นถึงสายการบังคับบัญชา โดยการจัดการเครือข่ายจะเน้นถึงความเป็นอิสระของปัจเจกหรือองค์กรเป็น การร่วมมือปฏิบัติภายใต้ความเท่าเทียมกัน และมีอิสระต่อกัน โดยเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (เกรียงศักดิ์, 2543) ได้กล่าวถึงวิธีการจัดการเครือข่ายตามวงจรชีวิตของเครือข่ายประกอบด้วย 1) การก่อรูปของเครือข่าย 2) การจัดระเบียบการบริหารเครือข่าย 3) การใช้ประโยชน์เครือข่าย และ 4) การธำรงรักษาเครือข่าย การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิธีการจัดการเครือข่ายโดยใช้ทุนทางสังคมของม้ง อันประกอบด้วย ทุนมนุษย์ คือ บุคคลมีองค์ความรู้ ความสามารถ มีจิตสาธารณะ มีความเอื้ออาทร มีน้ำใจและพร้อมที่จะเสียสละประโยชน์เพื่อชุมชน ทุนสถาบัน/องค์กร คือสถาบัน องค์กรที่มีส่วนสนับสนุนผลักดันให้ชุมชนนั้นอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และทำประโยชน์ร่วมกัน ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จารีตประเพณีที่มีอยู่ในท้องถิ่นรวมถึงค่านิยมและความเชื่อที่ดีของชุมชน ทุนทรัพยากรธรรมชาติคือ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน (ไมตรี, 2560) เพื่อให้ได้ข้อสรุปว่า ม้งใช้ทุนทางสังคมเพื่อจัดการเครือข่ายให้สามารถดำเนินกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงวิธีการใช้ทุนทางสังคมของคนชายขอบในการจัดการเครือข่าย รักษาป่าและสิ่งแวดล้อม ดอยยาว-ดอยผาหม่น ภูชี้ฟ้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษารูปแบบเดี่ยว (Single Case Study) เพื่อค้นหาลักษณะเฉพาะ (Critical Case) ของการจัดการเครือข่ายรักษป่าและสิ่งแวดล้อม ดอยยาว-ดอยผาหม่น ภูชี้ฟ้า รูปแบบการวิจัยเป็นการศึกษาแบบครั้งเดียว (Snapshot Case Studies) อันเป็นการศึกษาเกี่ยวกับองค์การใดองค์การหนึ่งเพียงองค์การเดียว โดยศึกษาถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (เอกพร, 2560) การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมาตรฐานด้วยคำถามปลายเปิด (Standardized Open-Ended Interview) เพื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับทุนทางสังคมตามแนวคิดของไมตรี อินทรีย์ (ไมตรี, 2560) และรูปแบบการจัดการเครือข่ายของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (เกรียงศักดิ์, 2543) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant) กรรมการเครือข่ายรักษป่าและสิ่งแวดล้อม ดอยยาว-ดอยผาหม่นภูชี้ฟ้า จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบจำแนกข้อมูล และทำการพิจารณาคคุณภาพของงานวิจัย โดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านสังคม วัฒนธรรมม้งและผู้ทรงคุณวุฒิจากเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน ทำการวิพากษ์วิจารณ์ ความถูกต้องสมบูรณ์ และความน่าเชื่อถือของข้อมูล เพื่อลดความลำเอียงด้านทัศนคติของผู้วิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการพิจารณาและผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมและการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยยึดหลักเกณฑ์ตามคำประกาศเฮลซิงกิ (Declaration of Helsinki) มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมายข้อบังคับระหว่างประเทศ ตามใบรับรองที่ HE-194-2564 วันที่รับรอง 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2564

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ความเป็นมาของม้งกับการกลายเป็นคนชายขอบ

คนชายขอบหมายถึง คนที่อยู่ห่างไกลทั้งในด้านภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมการตั้งถิ่นฐาน และการประกอบอาชีพ ต้องเผชิญกับการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อเข้าถึงทรัพยากรหรือการอยู่รอดภายใต้กระแสวัฒนธรรมหลัก (ธัชชนก, 2557) การกลายเป็นคนชายขอบของม้งเกิดขึ้นจากการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานบนภูเขาสูง

ทางไกลการรับรู้และการติดต่อกับคนเมืองและชนเผ่าอื่น มังมีอัตลักษณ์สำคัญประกอบด้วย การใช้ภาษา การแต่งกายและเครื่องประดับ ความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณบรรพบุรุษ การใช้ระบบเครือญาติเพื่อสร้างความสามัคคี การเคารพผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่เพื่อสร้างความสงบเรียบร้อย ตลอดจนการใช้วิถีชีวิตที่พึ่งพิงทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้

“มังเป็นคนป่าคนคอย พูไทยไม่ซัด แม้พยายามสื่อสารแต่คนฟังก็ไม่รู้เรื่อง จนถูกล้อเลียนเสมอ”

“ในสมัยรัชกาลที่ 5 เจ้าเมืองเชียงของแต่งตั้งให้มังคอยยาว คอยพาหม่นปกครองกันเอง จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงการปกครอง กำนันและเจ้าหน้าที่รัฐปกครองแทน คนเหล่านี้ขึ้นมาเรียกเก็บภาษีจากมังตามอำเภอใจ เช่น ภาษีดอกหญ้า ภาษีตอไม้ ภาษีแม่ให้นมลูก ภาษีสัตว์เลี้ยงหากไม่มีเงินพอก็จะจับไปติดคุก จนถึงวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2510 มังที่ไปถางไร่ถูกจับข้อหาทำลายป่าถูกเรียกค่าปรับ 3,000 บาท เมื่อไม่มีเงินให้เจ้าหน้าที่จับตัวผู้นำชุมชนไปเป็นตัวประกัน มังเข้าปรึกษากับแกนนำพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยต่อสู้ชิงตัวประกัน เจ้าหน้าที่รัฐจึงประกาศนโยบายสามเรียบ คือ เผาให้เรียบ ปล้นให้เรียบ และฆ่าให้เรียบ มังจึงเข้าป่าจับปืนต่อสู้กับเจ้าหน้าที่รัฐจนกระทั่งมีประกาศนโยบาย 66/2523 มังจึงออกมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย”

มังถูกผลักดันให้กลายเป็นคนชายขอบเนื่องจากอคติทางเชื้อชาติ ด้วยการที่มังเป็นกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยได้ไม่นาน มีประวัติศาสตร์น้อยกว่าชนกลุ่มใหญ่ อีกทั้งการตั้งถิ่นฐานบนภูเขาสูงทางไกลอารยธรรม ทำให้ถูกมองว่าเป็นกลุ่มชนที่ป่าเถื่อน ถูกล้อเลียนถึงความซาดและการติดต่อสื่อสาร รวมถึงการเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ ต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐมากกว่า 10 ปี เพื่อรักษาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตามวิถีชีวิตของตนเอง แม้ว่าจะออกมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยแล้วแต่คงมีภาพลักษณ์อันเกิดจากความเกรงกลัวคอมมิวนิสต์ที่มีติดตัวมัง

“วิธีการทำไร่ของมังคือ การทำไร่หมุนเวียน หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วจะปล่อยให้ดินให้พักตัว 5-8 ปี จะมีต้นหญ้า ต้นไม้ขนาดเล็กขึ้นเต็มแล้วจะมาถางใหม่แต่เจ้าหน้าที่กลับมองว่ามังไปทำลายป่า”

“สมัยก่อนมังปลูกฝิ่นนำไปขายที่โรงยาฝิ่นเชียงรายและหลวงพระบางเพื่อนำเงินมาซื้อของใช้ที่จำเป็นทำให้เกิดภาพว่ามังค้าฝิ่นติดตัว จนถึงยุคของยาบ้า ด้วยการที่มังมีเครือข่ายพี่น้องในประเทศเพื่อนบ้าน และความชำนาญจากการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรเข้าสู่เมืองหลวง ประกอบกับความมีจิตใจนักสู้กล้าได้กล้าเสีย และต้องการความสะดวกสบายในการใช้ชีวิต มังจึงเข้าร่วมขบวนการค้ายาเสพติด”

มายาคติเกี่ยวกับมังที่เป็นผู้ทำลายป่าไม้ และเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นอคติทางเชื้อชาติ ที่ทำให้มังถูกผลักดันให้เป็นคนชายขอบ มายาคตินี้เกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายการจัดการป่าไม้ที่รัฐเป็นผู้ให้สัมปทานป่าไม้กับเอกชนทั้งในและนอกประเทศ เมื่อพื้นที่ป่าไม้ลดลงจนส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ จำเลยที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ทำลายป่าไม้กลับเป็นมังและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเป็นกลุ่มชนที่ไม่มีสิทธิมีเสียงปกป้องตนเองจากข้อกล่าวหา (ประสิทธิ์, 2546) ทั้งที่วิถีชีวิตของพวกเขาต้องพึ่งพาทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้ การตัดทำลายป่าไม้จึงเท่ากับทำลายวิถีชีวิตของตนเอง นอกจากนี้การที่พืชเศรษฐกิจสำคัญของมังที่ปลูกกันมาแต่ดั้งเดิมคือ ฝิ่น มังจึงมีชื่อเสียงด้านลบเกี่ยวกับการปลูกและค้าขายฝิ่น แม้ว่าปัจจุบันมังทำการเกษตรโดยปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวสร้างรายได้ที่ดีให้กับมังแล้วก็ตาม นอกจากนี้เมื่อมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดจากประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยระบบการนับถือเครือญาติ การติดต่อกับเครือญาติในประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้มังรู้เส้นทางในการเข้าออกสู่ประเทศเพื่อนบ้านได้ดี ประกอบกับความคิดทางวัตถุนิยมทำให้มังบางกลุ่มต้องการหาทรัพย์สินโดยง่าย จึงเข้าสู่วงจรยาเสพติด (สิทธิเดช, 2550)

มังคอยยาว คอยพาหม่นมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาถึงการต่อสู้ที่เกิดจากการได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐ จึงเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยต่อสู้กับอำนาจรัฐเมื่อปี พ.ศ. 2510 จนกระทั่งรัฐบาลประกาศนโยบาย 66/2523 และ 65/2525 มังได้เจรจาท่องร้องกับรัฐตามเงื่อนไขสำคัญคือการรับรองความปลอดภัย การให้สัญชาติไทย การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ การจัดการศึกษาและสาธารณสุข และการรับรองสิทธิที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย เมื่อรัฐตกลงตามเงื่อนไขดังกล่าว มังจึงกลับออกมาร่วมมือกับรัฐในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย และได้ต่อรองกับรัฐเพื่อเลือกพื้นที่ตั้งถิ่นฐาน ในพื้นที่เดิมก่อนเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย นอกจากนี้รัฐได้ดำเนินการตามข้อตกลงทุกประการ ยกเว้นการออก

เอกสารสิทธิที่ดินทำกิน เนื่องจากไม่มีกฎหมายที่รองรับการออกเอกสารสิทธิบนพื้นที่ป่าไม้และภูเขาสูงจนกระทั่งมีการจัดตั้งวนอุทยานพญาพิภักดิ์ บนคอยยาว และวนอุทยานภูชี้ฟ้า บนคอยผาหม่น เริ่มพบปัญหาความขัดแย้งระหว่างม้งกับเจ้าหน้าที่รัฐด้านการใช้ประโยชน์จากไร่หมุนเวียน ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐมีมุมมองว่าการถากถางพื้นที่ไร่นาเดิมที่ถูกปล่อยทิ้งรกร้างเพื่อรอให้ดินฟื้นตัวเป็นการตัดทำลายป่าไม้ และการเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในป่าไม้ เพื่อเก็บเห็ด เก็บพืชสมุนไพร เป็นการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ ความขัดแย้งเริ่มมีเพิ่มขึ้น เมื่อรัฐประกาศนโยบาย “ทวงคืนผืนป่า” ตามคำสั่ง คสช.ที่ 64/2557 และ 65/2557 รวมทั้งนโยบายการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติภูชี้ฟ้า โดยผนวกพื้นที่วนอุทยานพญาพิภักดิ์ และวนอุทยานภูชี้ฟ้าเข้าด้วยกันพร้อมเพิ่มพื้นที่อุทยานอันเป็นพื้นที่ป่าชุมชนและพื้นที่ทำกินของม้งโดยปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชนตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562

ความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่รัฐ และความกังวลด้านสิทธิในพื้นที่ทำกิน ตลอดจนวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าไม้ ในขณะที่ม้งที่ถูกผลักไล่ให้กลายเป็นคนชายขอบถูกจำกัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ทำให้ม้ง คอยยาว คอยผาหม่น รวมตัวกันจัดตั้งเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติคอยยาว คอยผาหม่น ภูชี้ฟ้าเพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคม ให้มีอำนาจในการต่อรองกับรัฐถึงสิทธิชุมชน ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่อย่างยั่งยืน

ทุนทางสังคมม้งกับการจัดการเครือข่าย

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ศึกษาแนวความคิดและองค์ประกอบทุนทางสังคมว่า ทุนทางสังคมเกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจเชื่อใจสายใยผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามผ่านระบบความสัมพันธ์ที่มีการสะสมในลักษณะเครือข่ายขององค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชน และสังคม (สุวรรณีย์ และคณะ, 2551) ทุนทางสังคมของม้งคอยยาว คอยผาหม่น ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ได้แก่ อัตลักษณ์ม้ง ทุนองค์กร การเชื่อมโยงด้วยประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรมการนับถือตระกูลแซ่ การเคารพผู้อาวุโส และทุนทรัพยากรธรรมชาติที่มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้

1. ทุนมนุษย์ ม้งมีอัตลักษณ์ที่สำคัญคือ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ความเชื่อ การนับถือผี และวิญญาณบรรพบุรุษ และการรักความอิสระ พร้อมคือดั่งเพื่อการต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมม้งจึงใช้อัตลักษณ์ม้งที่ไม่ยอมต่อสิ่งที่คิดว่าไม่เป็นเท่าเทียมและไม่เป็นธรรมและการนับถือเครือญาติพร้อมให้ความช่วยเหลือและต่อสู้ร่วมกับพี่น้องร่วมชาติพันธุ์สอดคล้องกับงานวิจัยของมาโนช ชุ่มเมืองปัก (มาโนช, 2560) ที่พบว่า การต่อสู้เชิงอำนาจของคนเล็กน้อยในสังคมโดยแสดงออกเชิงสัญลักษณ์และการสื่อสารผ่านทางวัฒนธรรม เรียกว่า การเมืองเชิงวัฒนธรรม (Cultural Politics) โดยการต่อสู้ดังกล่าวสามารถใช้เพื่อผลประโยชน์ต่าง ๆ อาทิ สิทธิการใช้ทรัพยากร ความมีตัวตนและพื้นที่ทางสังคม

2. ทุนองค์กร จากประวัติศาสตร์ม้งที่ผ่านการต่อสู้และพ่ายแพ้ในจีน จึงอพยพตามทิวเขาเข้ามาสู่ประเทศไทย และตั้งถิ่นฐานบนภูเขาสูงอย่างสงบ จนกระทั่งม้งได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่รัฐ ด้วยการเรียกเก็บภาษีและการบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรม ทำให้ม้งคอยยาว คอยผาหม่น เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยต่อสู้กับรัฐ จนกระทั่งกลับมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ผลจากการเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ทำให้ได้รับการปลูกฝังด้านวินัยและอุดมการณ์ความเท่าเทียมกันในสังคมจึงรวมกลุ่มกันตั้งเครือข่ายต่อสู้ด้วยอุดมการณ์แห่งความเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของปฐมพร ศรีมันตะ (ปฐมพร, 2559) ที่พบว่า ผู้เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ รวมถึงลูกหลานของพวกเขาแม้ว่าจะเกิดภายหลังกลับออกมาในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยแต่ก็ยังคงได้อิทธิพลความคิดจากรุ่นพ่อ แม่ที่เป็นอดีตสหาย แม้ว่าจะผ่านการครอบงำเชิงประสบการณ์และการเรียนรู้จากภายนอก แต่ก็ยังได้รับการปลูกฝังเชิงทัศนคติ ความคิดเห็นและความไม่พอใจในสังคมเกี่ยวกับความยุติธรรม ความเท่าเทียม เศรษฐกิจและการศึกษา

3. ทุนปัญญาวัฒนธรรม โดยการนับถือเครือญาติตระกูลแซ่ การให้ความเคารพตามลำดับอาวุโสทำให้เกิดสายสัมพันธ์แบบญาติพี่น้องเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือกันในทางการงาน

และการแก้ไขปัญหาก็ทำให้เกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับงานวิจัยของจันเพ็ง ถ้อย (จันเพ็ง, 2556) ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางสังคมของม้งอยู่สองระดับคือ ความสัมพันธ์ระหว่างสกุล “แซ่” และความสัมพันธ์ระหว่างสกุลแซ่อื่น กล่าวคือ ความสัมพันธ์ในสกุลแซ่ถือว่าเป็นความสัมพันธ์แบบ “พี่น้อง” และลูกพี่ลูกน้องในครอบครัวขยาย แต่ทั้งนี้หากว่าน้องสาวแต่งงานมีบุตรจะถือว่าเป็นคนนอกสัมพันธ์ในสกุล เนื่องจาก การแต่งงานข้ามไปนับญาติฝ่ายชายและเปลี่ยนไปเป็นแซ่อื่น สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสกุลถือเป็น “ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ” ประเด็นดังกล่าวทำให้ม้งมีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นรวมไปถึงจารีตที่ไม่ให้ ม้งแซ่เดียวกัน แต่งงานกันเปิดโอกาสให้ม้งสร้างความสัมพันธ์กับแซ่อื่นได้ตลอดเวลา ส่งผลให้ม้งให้ความสำคัญกับคนร่วมชาติพันธุ์เดียวกัน พร้อมช่วยเหลือกันสร้างเครือข่ายในการทำงานและระบบธุรกิจด้วยเช่นกัน

4. **ทุนทรัพยากรธรรมชาติ** ม้งมีวิถีชีวิตจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้ถ่ายทอดเป็น ภูมิปัญญา ความเชื่อและความเกรงกลัวต่อผีที่คุ้มครองป่า ทำให้ไม่มีการนำทรัพยากรในพื้นที่ป่ามาใช้เกินความจำเป็น รวมถึงการดูแลรักษาป่าด้วยวิธีการของตนเองภายใต้ความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติการจัดตั้งเครือข่าย จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสิทธิการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้ด้วยวิธีการที่ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ สอดคล้องกับงานวิจัยของอดิศร ภูสาระ (อดิศร, 2564) ที่พบว่า ม้งบ้านร่มฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายแบ่งประโยชน์ การใช้งานของพื้นที่ป่าเป็นป่าที่สังคีตของเทพผู้คุ้มครองป่าต้นน้ำ (ป่าคงเข็ง) เป็นพื้นที่ป่า ซึ่งไม่อนุญาตให้ผู้ใด เข้าไปทำกิจกรรม และป่าเพื่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ การเพาะปลูก กาแฟและโกโก้ การเก็บเห็ด พืชผักผลไม้ พืชสมุนไพร เก็บพืชิน เฉพาะอุปโภคบริโภคในครัวเรือน และพื้นที่ป่าเพื่อการท่องเที่ยวฤดูร้อน

การจัดการเครือข่ายโดยใช้ทุนทางสังคมของม้ง

1. **การก่อตัวของเครือข่าย** เกิดขึ้นจากระบบการจัดการความสัมพันธ์ทางเครือญาติของม้งที่มีการลำดับ ความสัมพันธ์ภายในตระกูลแซ่ และความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องม้งต่างตระกูลแซ่ เกิดเป็นสายใยที่เชื่อมต่อกัน ได้อย่างแน่นเหนียว อีกทั้งม้งกลุ่มนี้ยังมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาแบบเดียวกันคือการร่วมต่อสู้ แข็งขันกับอำนาจรัฐ ร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจึงได้รับการปลูกฝังความมีวินัยและอุดมการณ์เสียสละเพื่อมวลชน ดังที่ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย (ชินสัคค, 2549) กล่าวว่าความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นตัวอย่างของการรวม ค่านิยม และวัฒนธรรมของสมาชิกในกลุ่ม องค์ประกอบของความสัมพันธ์ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และผนึกกำลังต่อกัน เชื้อถือกัน กลายเป็นกุญแจที่บ่งบอกความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ และทุนทางสังคม ที่จะช่วยสนับสนุนวิธีการปรับตัว โดยทุนทางสังคมเสมือนเป็นแหล่งที่มาของข้อมูลในเส้นทางชีวิต และการสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เงินหรือแรงงาน

2. **การจัดระบบเครือข่าย** แม้ว่ากรรมการเครือข่ายทั้งหมดจะเป็นผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน หรือ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล แต่วิธีการจัดระบบเครือข่ายจะเป็นแบบเครือข่ายแนวราบ เน้นถึงความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่มีการกำหนดสายการบังคับบัญชาหรือ หน้าที่ประจำ ลักษณะการดำเนินกิจกรรม เป็นแบบการอาสาสมัครดำเนินการตามความถนัดและความสะดวกสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิษฎา ศรีเรืองคง, จิตภา เร่งมีศรีสุข, พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญญา (กัตติยง) (อภิษฎา และคณะ, 2558) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่ายเป็นเงื่อนไขให้เกิดการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกของเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในสถานะหุ้นส่วนของเครือข่ายเป็น ความสัมพันธ์ในแนวราบคือ ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนมากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้งในลักษณะเจ้านาย ลูกน้อง มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปเสริมจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่งแล้วทำให้เกิดผลลัพธ์ ในลักษณะพลังทวีคูณ

3. **การจัดระบบการติดต่อสื่อสาร** ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร ประกอบกับ ความห่างไกลและทุรกันดาร ระหว่างหมู่บ้าน กรรมการเครือข่ายใช้วิธีการติดต่อสื่อสารกันภายในเครือข่าย ด้วยโทรศัพท์ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ในขณะเดียวกันก็ไม่ละเลยการติดต่อด้วยการ พบปะกันเพื่อทำให้เกิดสัมผัสแห่งมนุษย์ (Human Touch) ด้วยการร่วมประชุมตามวาระของหน่วยราชการ และ การพบปะกันในงานพิธีกรรมที่ผู้จัดมักเชิญผู้นำชุมชนในละแวกใกล้เคียงมาร่วมในพิธีกรรม กรรมการเครือข่าย

จึงมีการพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญลักษณ์ ธนปกิจ และ พัทธินี เขยปัญญา (ธัญลักษณ์ และพัธินี, 2560) ที่พบว่า แม้ว่าปัจจุบันจะมีสื่อสังคมออนไลน์อันเป็นการสื่อสารของโซติกา พรหมเพิก และอจิรภาส์ เพียรขุนทด (โซติกา และอจิรภาส์, 2562) ที่ได้ศึกษาวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน พบว่าการใช้ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวต่อสู้โดยใช้ช่องทางติดต่อสื่อสารกับสาธารณะ โดยมีการเคลื่อนไหวส่วนหนึ่งอยู่บนโลกโซเชียลมีเดีย การรณรงค์เรียกร้องเรื่องต่าง ๆ จึงไม่จำเป็นต้องออกมาเดินขบวนบนท้องถนนให้เสี่ยงถูกจับเพียงรูปแบบเดียว แต่สามารถรณรงค์ผ่านโลกออนไลน์ได้ เพราะโซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือในการนำเสนอวัตถุประสงค์ของการรณรงค์เพื่อเกณฑ์แรงสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ และยังเป็นการเรียกร้องให้คนในสังคมวงกว้างออกไปแสดงพลังเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม

4. การสร้างกิจกรรมของเครือข่าย เป็นกิจกรรมการสร้างพื้นที่ทางสังคมให้ภาครัฐ และภาคประชาสังคมสนใจถึงปัญหาการกำหนดนโยบายที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายนั้น วิธีการดำเนินกิจกรรมโดยสันติวิธีเชิงรุก (Proactive Pacifism) อันเป็นการเคลื่อนไหวแสดงการต่อต้านชัดเจนอย่างสงบด้วยการระดมมวลชน แต่งกายด้วยเสื้อผ้าเครื่องหมายแสดงอัตลักษณ์มั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นัสเซอร์ ยีหมะ (นัสเซอร์, 2561) ที่ได้ศึกษาถึงการใช่วิธีการสันติวิธีเชิงรุกของเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทยพบว่าวิธีการสันติวิธีเชิงรุก หรือการต่อต้านโดยไม่ใช้กำลังเป็นรูปแบบการเคลื่อนไหวอย่างสงบของประชาชน เมื่อประชาชนไม่พอใจการทำงานของรัฐบาล และออกมาประท้วงแสดงจุดยืนในการต่อต้านรัฐบาล ซึ่งประชาชนไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรง แต่ประชาชนสามารถเลือกที่จะไม่สนับสนุนรัฐบาล และแสดงออกด้วยการถือประท้วง และเลือกที่จะฝ่าฝืนกฎหมายใดกฎหมายหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น การปิดถนน และกีดขวางการจราจรอย่างสงบ การเข้ายึดครองสถานที่ต่าง ๆ อย่างผิดกฎหมาย โดยไม่ใช้ความรุนแรงต่อเจ้าหน้าที่ การเดินขบวนถือป้ายประท้วงของม้งคอยยาว คอยพาหม่น จึงเป็นกิจกรรมที่การแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วยของคนชายขอบต่อนโยบายรัฐ และเผยแพร่ข่าวสารทางสื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิญา ดิสสะมาน และธাত্রี นนทศักดิ์ (อภิญา และธাত্রี, 2563) ที่ได้รับรวมข้อมูลความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตามนโยบายรัฐพบว่า ประชาชนได้ผ่านการเปิดพื้นที่ทางความคิดและสร้างจิตสำนึกใหม่จากกลุ่มคนที่มิประสบความสำเร็จเป็นผู้ “ถูกกระทำ” มาเป็น “ผู้กระทำการ” มีการเคลื่อนไหวที่เป็นรูปธรรมและประสบความสำเร็จการรวมกลุ่มเพื่อต่อต้าน ชัดเจนการดำเนินนโยบายของรัฐ ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากการต่อต้าน แสดงความไม่พอใจในโครงการที่ดำเนินการโดยรัฐและเกิดการประท้วงเพื่อให้รัฐได้ยิน (To Be Heard) ในลักษณะของการรวมตัวประท้วง การยื่นหนังสือประท้วง ปิดถนน รวมถึงการจัดตั้งองค์กรประชาชนในหลายพื้นที่

5. การจัดการเรียนรู้ร่วมกัน กิจกรรมการเครือข่ายจะสืบค้นข้อมูลจากสื่อออนไลน์ การร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ ส่งต่อข้อมูลภายในกลุ่ม ร่วมกันวิเคราะห์ ถอดบทเรียน พร้อมถ่ายทอดข้อมูลให้กับสมาชิกเครือข่าย ดังที่คณวัศ สุวรรณวงศ์ และภัทรพงษ์ เกริกสกุล (คณวัศ และภัทรพงษ์, 2559) อธิบายถึงกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายความรู้ เป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มพลังอำนาจ (Empowerment) ให้กับชุมชนเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีวงจรการเรียนรู้เข้ามาเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดการปรับแนวคิดเจตคติ รู้จักวางแผน และสร้างหรือมีแนวปฏิบัติ เพื่อให้เป็นฐานความรู้เบื้องต้นของชุมชน

6. การธำรงรักษาเครือข่าย แม้ว่า การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายจะไม่ใช่ไปแบบต่อเนื่อง กิจกรรมที่ได้ดำเนินการยังคงอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาจากหน่วยงานภาครัฐ กิจกรรมการเครือข่ายยังคงติดต่อประสานงานถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้กันอย่างสม่ำเสมอด้วยสื่อสังคมออนไลน์ แต่กิจกรรมการเครือข่ายมีความเชื่อมั่นว่าเครือข่ายสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยอัตลักษณ์มั้งที่รักษาความเป็นอิสระ การใช้ระบบเครือข่ายร่วมกันต่อสู้หากเกิดปัญหา กับญาติพี่น้องมั้งในพื้นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของนิตินันท์ พันทวี (นิตินันท์, 2544) ที่ศึกษาถึงพิธีกรรมท้องถิ่นในฐานะทุนทางวัฒนธรรมพบว่า ความมีสำนึกร่วมกันในประวัติศาสตร์ของชุมชน ความเชื่อมั่นในคุณค่าของพิธีกรรมแบบดั้งเดิมแล้วถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ อีกทั้งการขัดเกลาทางสังคมตามคตินิยมของชุมชนด้วยความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ความรู้สึกผูกพันกับชุมชน เกี่ยวข้องกับระยะเวลาที่อยู่อาศัยสถานภาพทางเศรษฐกิจและ

ความเชื่อมโยงทางสังคม ทำให้เกิดความผูกพันต่อกลุ่มและชุมชน ทำให้เห็นได้ว่า กรรมการเครือข่ายมีความเชื่อมั่นว่า เครือข่ายสามารถดำรงอยู่ได้ต่อไปแม้ว่าจะไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องก็ตาม

สำหรับปัญหาของเครือข่ายประกอบด้วย การขาดแคลนทุนทรัพย์สำหรับดำเนินกิจกรรม การขาดความรู้ทางวิชาการ และการดำเนินงานของภาครัฐที่ไม่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาในพื้นที่

ข้อเสนอแนะทางการบริหาร

1. ในกระบวนการกำหนดนโยบาย รัฐควรรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มคนชายขอบที่อยู่ห่างไกลการรับรู้จากรัฐ

2. การสนับสนุนกลุ่มคนชายขอบสร้างเครือข่ายในพื้นที่หรือเครือข่ายเชิงปัญหาเพื่อเกิดอำนาจในการต่อรอง และสร้างพื้นที่ทางสังคม

3. เจ้าหน้าที่รัฐ ควรลดบทบาทในการควบคุมและบังคับใช้กฎหมายเป็นการส่งเสริมสนับสนุนและนำประชาชนถึงวิธีการปฏิบัติตามกฎหมาย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การใช้วิธีการสันติวิธีเชิงรุกเพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนชายขอบ

2. การสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนโดยผู้อาวุโสประจำตระกูลแห่งของม้ง

บทสรุป

ทุนทางสังคมของม้งคอยยาวคอยผาหม่นประกอบด้วย ทุนมนุษย์คือ อัตลักษณ์ม้ง ได้แก่ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ความเชื่อการนับถือผี และวิญญาณบรรพบุรุษ การรักความอิสระพร้อมและต่อสู้กับความไม่เป็นธรรม ทุนองค์กร ได้แก่ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของม้งในพื้นที่โดยเฉพาะการเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทุนปัญญาวัฒนธรรม ได้แก่ การนับถือระบบเครือญาติตระกูลแห่ง และให้ความเคารพผู้อาวุโส และทุนทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ วิถีชีวิตที่พึ่งพิงทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้

ม้งกลายเป็นคนชายขอบด้วย อคติทางเชื้อชาติจากการตั้งถิ่นฐานบนภูเขาสูงจึงถูกมองว่าเป็นชนเผ่าไร้อารยธรรม เมื่อร่วมกันต่อสู้กับรัฐ ม้งถูกมองว่าเป็นคอมมิวนิสต์ การใช้พื้นที่ภูเขาทำการเกษตรม้งถูกมองว่าเป็นผู้ทำลายป่าไม้ และประวัติการปลุกและค้าฝิ่น รวมถึงรู้เส้นทางติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ม้งบางส่วนนำยาเสพติดเข้ามาในประเทศ ม้งจึงถูกมองว่าเป็นผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

การกำหนดนโยบายของรัฐที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบที่ม้งและกลุ่มชนเผ่าจะได้รับ โดยเฉพาะนโยบาย “ทวงคืนผืนป่า” และนโยบายการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติภูชี้ฟ้า ประกอบกับการที่รัฐไม่สามารถดำเนินการตามข้อตกลงเมื่อครั้งเข้าร่วมกับรัฐในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยเกี่ยวกับสิทธิที่ดินทำกิน ทำให้ม้งคอยยาว คอยผาหม่น จังหวัดเชียงราย ก่อตั้งเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คอยยาว-คอยผาหม่น ภูชี้ฟ้าขึ้นเพื่อจัดการด้านความมั่นคงเกี่ยวกับสิทธิการทำกินในพื้นที่โดยใช้ทุนทางสังคมเป็นตัวผลักดันกิจกรรมของเครือข่าย

การก่อตัวของเครือข่ายจากกลุ่มม้งที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาแบบเดียวกันคือ การเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ต่อสู้กับรัฐ ทำให้ได้รับอุดมการณ์ความเสมอภาคเท่าเทียมกันมาใช้สำหรับการจัดระบบเครือข่ายตามแนวราบ เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานของกรรมการเครือข่ายอยู่บนภูเขาสูง เส้นทางคมนาคมทุรกันดาร เครือข่ายใช้วิธีการติดต่อสื่อสาร และการจัดกระบวนการเรียนรู้ทางโทรศัพท์ และสื่อสังคมออนไลน์ การสร้างกิจกรรมของเครือข่ายเป็นการระดมมวลชน สมาชิกเครือข่ายม้งที่มีนิสัยรักความเป็นอิสระ สร้างพื้นที่ทางสังคมด้วยการเดินขบวนเรียกร้องให้รัฐทบทวนการประกาศใช้นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าไม้ อันส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพิงกับทรัพยากรในพื้นที่ด้วยวิธีการแบบสันติวิธีเชิงรุก กรรมการเครือข่ายเชื่อว่าเครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมได้ตลอดไปเนื่องจากเครือข่ายม้งที่นับถือระบบเครือญาติตระกูลแห่ง มีความผูกพันพร้อมที่จะช่วยเหลือพี่น้อง และเครือญาติหากเกิดปัญหา

References

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: ซีเคอินเตอร์เนชั่นแนล
- จันทิพย์ ถ้อย. (2556). สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมชุมชนม้งแบบบุพกาล: บ้านน้ำบอง และบ้านห้วยไฮ เมืองซำใต้ แขวงหัวพัน สปป.ลาว. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ชาคริต แก้วทันคำ. (2561). ภาพสะท้อนความเป็นคนอ่อนของคนชายขอบในรวมเรื่องสั้น "บังไพรแห่งซบจำปา และเรื่องอื่น ๆ". วิจัยวรรณสาร. ปีที่ 2, ฉบับที่ 1, หน้า 111-128
- ชินลัดดา สุวรรณอัจฉริย. (2549). เครือข่ายสังคม. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- โชติกา พรหมเพิก และอจิรภัส เพียรขุนทด. (2562). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มดาวดิน. ใน การประชุมทางวิชาการระดับชาติด้านการบริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล ครั้งที่ 5 การบริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล: กฎหมาย ความเป็นธรรมและการกลับคืนสู่ประชาธิปไตย. หน้า 510-521. ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- คุณวิศ สุวรรณวงศ์ และภัทรพงษ์ เกริกสกุล. (2559). การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตพื้นที่ 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) กับการเชื่อมต่อพื้นที่การท่องเที่ยวใน 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย. รายงานวิจัยสมบูรณ์: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ(วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ธัชชนก สัตย์วิจิตร. (2557). สิทธิของคนชายขอบกับปัญหาที่ดินทำกิน: กรณีศึกษาชาวเขาเผ่าม้งป่ากลาง อำเภอเขียงกลาง จังหวัดน่าน. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา. ปีที่ 2, ฉบับที่ 1, หน้า 99-129
- ธัญลักษณ์ ธนปกิจ และพัชณี เขยปัญญา. (2560). กระบวนการถ่ายทอดการสื่อสารแบบเครือข่ายจากพันธมิตรภาคธุรกิจสู่พันธมิตรภาคการศึกษา. วารสารปัญญาภิวัฒน์. ปีที่ 9, ฉบับที่ 3, หน้า 155-168
- นัสเซอร์ ยีหมะ. (2561). สันติวิธีเชิงรุก: กรณีศึกษาเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย (คปท.). วารสารพัฒนาสังคม. ปีที่ 20, ฉบับที่ 2, หน้า 101-115
- นิตินันท์ พันทวี. (2544). การศึกษาพิธีกรรมท้องถิ่นในฐานะทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปกรณ์ ศิริประกอบ. (2562). 3 พาราไดม์ทางรัฐประศาสนศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎี และการนำไปปฏิบัติจริง. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปฐมพร ศรีมันตะ. (2559). สหายชาวบ้านกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในภาคอีสานของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2546). ความรู้และมายาคติเกี่ยวกับชาติพันธุ์ม้ง. ใน ชาติพันธุ์และมายาคติ. พิมพ์ครั้งที่ 1. (ชูพินิจ เกษมณี และคณะ: บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
- มานิช ชุ่มเมืองปัก. (2560). การผลิตสื่อทางเลือกโดยชุมชนชาวไทยเชื้อสายปกากะญอ. รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- ไมตรี อินเดริยะ. (2560). ทุนทางสังคม. วารสารนาครบุตรปริทรรศน์. ปีที่ 9, ฉบับที่ 2, หน้า 14-25
- สิทธิเดช วงศ์ปรีชา. (2550). ชนกลุ่มน้อยชาวไทยภูเขากับความมั่นคงของชาติ: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ม้ง. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

- สุวรรณณี คำมั่น และคณะ. (2551). ทูทางสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์. ใน การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง
สู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
29 - 30 พฤศจิกายน 2551
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2557). การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ:
วิภาษา
- อดิศร ภูสาระ. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน: กรณีบ้านร่มฟ้าหลวง
อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์. ปีที่ 23, ฉบับที่ 1, หน้า 173-183
- อภิญา ดิสสะมาน และธาดรี นนทศักดิ์. (2563). นวัตกรรมสันติวิธี: วิจัยฐานข้อมูลแผนที่ความขัดแย้ง.
วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน. ปีที่ 11, ฉบับที่ 2, หน้า 223-240
- อภิษฎา ศรีเรืองคง, จิตภา เร่งมีศรีสุข, พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญญา (กัตติยัง). (2558). การพัฒนา
เครือข่ายการบริหารงานของเทศบาลนครนนทบุรี. รายงานการวิจัย พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เอกพร รักความสุข. (2559). การวิจัยเชิงคุณภาพ: หลักการและแนวคิด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา